

[B] **DE BESCHERMENDE VETLAAG VAN ONZE JEUGD.
TWEË ROMANS VAN IVO VICTORIA**

Is Ivo Victoria de redder der Nederlandstalige letteren? Twee jaar geleden betrad hij met *Hoe ik nimmer de Ronde van Frankrijk voor min-twaalfjarigen won (en dat het me spijt)* de literatuur door de grote poort. Op basis van een voorpublicatie van zes bladzijden hadden uitgeverijen om het manuscript gevochten en de literaire kritiek had vervolgens diep in haar buidel met superlatieven getast om Victoria's debuut het aura van Vlaanderens literaire hoop in bange dagen te geven. Hoewel men zich moeilijk een beter begin kan inbeelden, is de daaropvolgende vraag naar bevestiging allesbehalve een geschenk. In november van vorig jaar verscheen Victoria's tweede roman *Gelukkig zijn we machteloos*. Tijd dus voor een balans.

Hoe ik nimmer de Ronde van Frankrijk voor min-twaalfjarigen won (en dat het me spijt) gaat over jongensdromen en de vlucht voor de ontuchtering bij de confrontatie met de realiteit. De protagonist, die op modieuze wijze de naam van de auteur draagt, is een onverbeterlijke dromer die terugkijkt op zijn tienerjaren, toen hij zich eerst inbeelde een wielergod te zijn, een Lucien Van Impe in het klein, en daarna een rockheld, de Edegemse Jim Kerr van Simple Minds. Klankbord voor die fantasieën was zijn wat dommige schoolkameraad Dries die hij wijsmaakte de Ronde van Frankrijk voor min-twaalfjarigen gewonnen te hebben: "Dries was mijn proefdier, mijn eigen witte muis waarop ik mijn dromen kon uittesten." Zijn ingebeelde beloning voor al die roem was Anja Lippenveld, een klasgenootje met wie hij zichzelf een beloftevolle toekomst tegemoet zag gaan. Zijn dromen haperden echter. Dries bleek een betere sportman te zijn dan Ivo en toen hij daadwerkelijk zanger werd in een schoolband ging Anja ervandoor met de bassist. Ivo volhardde echter in de boosheid en bleef steken in zijn adolescentie, waardoor hij "defect" raakte en als volwassene niet opgewassen is tegen de nederlagen van het leven. Wanneer zijn vriendin hem om die redenen laat zitten, besluit hij de wortel van zijn onmacht uit te rukken door zijn leugen aan Dries op te biechten. Daarin ziet hij een nieuw begin, een einde van zijn dromentijdperk en de belofte van volwassenheid: "Nu moest ik de mazen

Ivo Victoria, Foto Stephan Vanfleteren.

doorknippen, zodat ik weer kon bewegen, zodat ik de scherven van mijn dromen aan elkaar kon lijmen, in de hoop dat het herstelde beeld een leven zou vormen, niet het leven dat ik droomde, geen droombeeld, maar gewoon een beeld, een leven. Het was niet jouw schuld, Dries. Ik kwam naar je toe zodat we het samen konden doen. Zoals vroeger.”

De roman laat in het midden of die handeling het beoogde effect heeft. Ivo eindigt voor Dries' deur en het is niet duidelijk of hij daadwerkelijk aanbelt, of dat hij de realiteit opnieuw de rug toekeert. De hoop die hij in die handeling projecteert, vertoont immers veel verwantschap met de vele loze beloftes die hij zichzelf en anderen heeft gedaan: “En wanneer ik straks bij jou vandaan rijd, zal de weg weer openliggen, en aan de hemel zullen duizenden mogelijkheden schitteren als sterren.” Ook de ondertitel (*en dat het me spijt*) is indicatief voor die dubbelzinnigheid: enerzijds heerst er spijt over zijn leugen tegenover Dries; anderzijds is er ook nog altijd spijt omdat hij die Ronde niet gewonnen heeft.

De thematiek van Victoria in *Hoe ik nimmer...* is niet nieuw. De spanning tussen adolescentie

en volwassenheid, het verdwaalde ik en de eeuwige hoop op vooruitgang zijn thema's die in de Bildungsroman klaarliggen. Victoria's bijdrage daartoe is niet onaardig. Het levensverhaal van zijn protagonist balanceert gepast op de grens tussen tragiek en kolder, de zelfironie is goed gedoseerd en de vele ludieke anekdotes en uitvoerige fantasieën maken de roman onderhoudend. Toch heeft het boek ook iets onvolgroeids. Naast de voor de hand liggende thematiek doet de schildering van het kleinburgerlijke Edegem erg clichématig aan. Ook in het gebruik van beeldentaal ontbreekt de diepgang nogal vaak, zoals bijvoorbeeld in de volgende passage waarin de ik-figuur Anja Lippenveld beschrijft: “Haar banden lijken nauwelijks de grond te raken, haar spaken dansen in het zonlicht, maken haar wielen tot twee zilveren schijven die Anja Lippenveld roerloos, zonder de minste schokken of wrijving, zachtjes verder drijven.” Niet alleen zijn die beelden weinig spitsvondig, de beschrijving is te omslachtig om pakkend te zijn. En daarvan zijn er heel wat voorbeelden te vinden. Het lijkt er vaak op alsof Victoria in zijn debuutroman erg hard geprobeerd heeft om alles zo scherpzinnig en geraffineerd mogelijk uit te drukken en net daardoor in overdaad verzeild is geraakt.

Een autobiografisch opgezet ik-verhaal en een ietwat overdadige stijl; het zijn kenmerken die je van een debuut kunt verwachten en daarom met een zeker kritisch begrip kunt vergeven. Bij een tweede roman ligt dat moeilijker en het was dan ook verheugend te zien dat Victoria met *Gelukkig zijn we machteloos* een nieuwe weg ingeslagen had. Het lokale is verdwenen en de thematiek overstijgt de kringen van het ontstelde ik. Literair gezien is het heel wat complexer dan *Hoe ik nimmer...*, onder andere door het gebruik van verschillende vertelstandpunten, flashbacks en magisch-realistische elementen. De roman draait rond een familiefeest dat onderbroken wordt door de verdwijning van het meisje Billie en haar oom Lex. Ook hier is het familiefeest wat familiefeesten doorgaans zijn: bijeenkomsten van sterk uiteenlopende karakters, drijvend op grote woorden en gefnuikte verlangens, voortgestuwd door de ontarding door alcohol en met enkele obligate goede momenten die de illusie van saamhorigheid ophouden. Het verhaal is gebouwd op de conceptuele tegenstellingen

tussen individu en maatschappij, tussen vrijheid en beklemming, tussen jeugdige onbezorgdheid en angst, tussen authenticiteit en schijn, tussen “de beschermende vetlaag die hun jeugd was” en de volwassenheid die alles verandert. De adoptiefdochter Billie en Ome Lex zijn buitenstaanders die uit de beklemming van het feest ontsnappen en samen een odyssee ondernemen, op zoek naar de vrijheid die beiden nodig hebben. Maar onderweg loopt het grondig fout. Het beeld dat voortdurend terugkeert, is dat van Ome Lex met in zijn armen Billies slappe lichaam.

Het conceptuele karakter van de roman zorgt ervoor dat we heel wat ideeën gereserveerd krijgen, en dan voornamelijk door Ome Lex. Er schort echter wat aan de weergave ervan. Ten eerste hanteert Victoria heel wat korte uitdrukkingen en tussenwerpsels om Ome Lex' gedachten weer te geven, zoals “Merkwaardig” of “Voor mij ligt een echte weg, en aan de overkant van die weg: de heuvel. Stil. Donker. Dreigend als een altaar.” Het beoogde effect is duidelijk. De woorden zijn als de gedachten en gevoelens in zijn hoofd: direct en zonder enige bemiddeling van syntaxis, waardoor de echtheid ervan in de hand wordt gewerkt. Jammer genoeg weet Victoria dit stijlmiddel niet te doseren – een euvel waaraan trouwens ook *Hoe ik nimmer...* lijdt. In plaats van Ome Lex' waarnemingen, gedachten en gevoelens op gebalde wijze tot uitdrukking te brengen, vervallen ze door hun overvloedige gebruik tot nietszeggende, vaak esoterisch aandoende begrippen. De weergave van de emoties verwordt tot een opeenvolging van holle begrippen die eerder van stilistische gemakzucht dan van een uitgekende psychologische diepgang getuigen.

Daarnaast wordt zowel door Ome Lex als door andere personages geregeld gereflecteerd op het leven en zijn grillen. Daardoor fungeren heel wat van de personages als spreekbuizen van allerlei hele en halve waarheden die moeten dienen als levenswijsheden. Er valt echter weinig te leren. Er wordt gegrossierd in uitspraken zoals “Er zijn drie dingen in het leven waar je om kan huilen: dingen die je verloren hebt, dingen die je gevonden hebt en mooie dingen”, of “Alles is een kwestie van afwachten. Kijken hoe de dingen gaan. Zonder een ommezwaai te willen forceren. Bekijk alles zo rechtvaardig mogelijk. En dan zul je op een gegeven

moment weten wat je te doen staat. Althans. Zo moet je het zien. Gelukkig zijn we machteloos. Dat is mijn geloof. We moeten het niet anders willen.” Die banaliteiten stralen uit naar het verhaal op zich, waardoor het vaak een moeilijk te verteren moraliserend gehalte verkrijgt dat je van hedendaagse literatuur niet meer verwacht. Ze staan bovendien de magisch-realistische elementen in het verhaal – die net een mysterieuze diepgang creëren – in de weg. Iets minder boodschap en wat meer mysterie hadden het boek in elk geval goed gedaan.

Victoria overtuigt dus nog niet. Als verteller heeft hij duidelijk wat in zijn mars, maar zowel stilistisch als qua ideeën materiaal geeft zijn proza een onaffe en wat ondoordachte indruk. Het wegschrapen van die beschermende vetlaag van opsmuk en moraal zou in elk geval al een goed begin zijn.

JAN LENSEN

Ivo VICTORIA, *Gelukkig zijn we machteloos*, Ambo / Anthos, Amsterdam, 2011, 224 p.; Ivo VICTORIA, *Hoe ik nimmer de Ronde van Frankrijk voor min-twaalfjarigen won (en dat het me spijt)*, Ambo / Anthos, Amsterdam, 2009, 176 p.